

Coolia 30(4) oktober 1987

EEN BESCHERMINGSBELEID VOOR PADDESTOELEN, MOSSEN EN KORSTMOSSEN

THOMAS W. KUYPER, *Biologisch Station, Kampsweg 27, 9418 PD Wijster*

SUMMARY

A recently published report by the Nature Conservancy Council on the protection of mushrooms, mosses, and lichens is reviewed. Many taxa from these groups are seriously endangered. Protection can best be achieved by protection of suitable habitats and by improvement of environmental quality.

In juli 1987 bracht de Natuurbeschermingsraad een advies uit aan de Minister van Landbouw en Visserij, Ir. G. Braks, met betrekking tot een beschermingsbeleid voor lagere plantesoorten (paddestoelen, mossen en korstmossen). Dit advies werd voorbereid door een werkgroep waarin verscheidene leden van onze vereniging zitting hadden. In de pers is ruim aandacht geschonken aan dit rapport, en het lijkt gewenst om ook in Coolia een korte samenvatting van dit rapport - met name waar het de paddestoelen betreft - te geven. Het rapport zelf (41 pp) wordt franco toegezonden na overmaking van f 7,- op postgiro 1565666 van de Natuurbeschermingsraad te Utrecht, onder vermelding van 'lagere planten'.

Uitgangspunt is de constatering dat een groot aantal paddestoelsoorten sterk achteruitgegaan en/of ernstig bedreigd is, terwijl een veel kleiner aantal soorten zich heeft uitgebreid (Arnolds, 1985). Op grond daarvan meent de raad dat maatregelen geboden zijn. Verschillende maatregelen zijn daarbij mogelijk.

Allereerst wordt soortbescherming op grond van Art. 22 van de Natuurbeschermingswet genoemd. Dit middel is in de meeste gevallen echter niet of nauwelijks effectief, omdat het voorkomen van paddestoelsoorten slechts in geringe mate negatief wordt beïnvloed door het plukken van de (bovengrondse) vruchtlichamen (vgl. Jansen & al., 1983). Soortbescherming wordt daarom voor paddestoelen in het advies niet overwogen. Wel noemt de raad de mogelijkheid om lokaal of provinciaal beschermende maatregelen te nemen, indien excessieve pluk van paddestoelen optreedt, maar getallen over (gewichts-)hoeveelheden worden daarbij niet genoemd.

In plaats van soortbescherming kiest de raad voor een beleid waarin enerzijds bescherming, (eventueel) aankoop en beheer van natuurgebieden, en anderzijds het ruimtelijk- en milieubeleid de belangrijkste elementen zijn. Bescherming van natuurgebieden is vooral effectief wanneer soorten bedreigd worden door lokaal

werkende bronnen van eutrofiëring en verdroging, en is een noodzakelijke voorwaarde voor een verantwoord beheer.

Gedurende de laatste decennia is de luchtverontreiniging als nationale bron van voedselverrijking (met name via de ammoniakemissie) steeds belangrijker geworden, en bescherming van voedselarme natuurgebieden is daarom niet mogelijk. Het terugdringen van luchtverontreiniging zal daarom ook met kracht ter hand genomen moeten worden. Met name de ongeveer 700 in ons land voorkomende ectomycorrhizapaddestoelen zijn zeer gevoelig gebleken voor eutrofiëring via bodem en lucht en geschat wordt dat zo'n 20 soorten in Nederland zijn uitgestorven en zo'n 65 zeer ernstig zijn achteruitgegaan. De raad vermoedt dat er een direct verband bestaat tussen de achteruitgang van deze groep en de verminderde vitaliteit van bossen.

De raad kiest in zijn advies voor het opnemen van lijsten van zeldzame en kwetsbare paddestoelen (426 soorten), mossen (180 soorten) en korstmossen (112 soorten, waaronder de basidiolichenen *Omphalina ericetorum* en *O. hudsoniana*). Het opnemen van deze lijsten kan een belangrijke rol spelen bij de beleidspresentatie en beleidsonderbouwing, met name waar het bescherming, aankoop en beheer van natuurgebieden betreft. Bovendien vestigt zo'n lijst de aandacht op het feit dat lagere planten vaak uitstekende indicatoren voor milieukwaliteit zijn. Het ligt in de bedoeling dat de hier gepubliceerde lijsten worden omgezet in een zogenaamde 'rode' lijst, zoals die voor paddestoelen in onder andere de Bondsrepubliek Duitsland gepubliceerd zijn (Winterhoff & al., 1984a, 1984b).

Uiteraard zijn er in Nederland meer soorten paddestoelen dan de hierboven genoemde zeldzaam en/of bedreigd. In dit rapport zijn alleen soorten opgenomen die taxonomisch onomstreden zijn en die niet op zeer vergankelijke substraten voorkomen. De mate van zeldzaamheid is aangegeven in een driedelige schaal:

- I Soorten die altijd zeldzaam geweest zijn en waarvan de weinige vindplaatsen kwetsbaar zijn.
- II Soorten die voor 1950 algemeen tot vrij zeldzaam waren, sindsdien sterk zijn afgenomen en thans zeldzaam zijn.
- III Soorten die voor 1950 (zeer) algemeen waren, sindsdien sterk zijn afgenomen, maar nog niet zeldzaam zijn.

De eerder genoemde Duitse rode lijst (Winterhoff & al., 1984b) bevat een vijfdelige schaal. Daarbij is een categorie van uitgestorven soorten en deze soorten zijn in het Nederlandse advies ofwel niet genoemd (zoals *Hygrophorus purpurascens* en *H. russula*) ofwel in categorie I opgenomen (verschillende soorten stekelzwammen). Een vergelijking tussen de Duitse en Nederlandse lijst is daarom niet goed mogelijk.

Van elke soort in de Nederlandse lijst is aangegeven in welke biotoop ze optimaal voorkomt. In totaal zijn 27 biotopen onderscheiden. Over het algemeen

komen deze biotopen overeen met de landschaps- en vegetatietypen uit de Standaardlijst (Arnolds 1984), zij het dat de indeling uiteraard wat minder gedetailleerd is.

Terecht wordt opgemerkt dat de meeste van deze biotopen ook om andere redenen beschermwaardig zijn. Voor enkele biotopen, zoals de met oude bomen beplante wegbermen op voedselarme zand- en kleigrond, geldt dat de mycologische betekenis in verhouding tot andere groepen organismen zeer groot is.

Gezien het feit dat paddestoelen, mossen en korstmossen vaak zeer gevoelige milieu-indicatoren zijn, is het gewenst dat de achteruitgang nauwkeurig wordt gevolgd (vgl. de paddestoelkartering!) en dat er wetenschappelijk onderzoek wordt uitgevoerd naar de oorzaken van achteruitgang en naar de beheersmethoden die deze achteruitgang kunnen stoppen (zoals afplaggen, maaien en wellicht ook strooiselroof).

LITERATUUR

- Arnolds, E. 1985. Veranderingen in de paddenstoelenflora (mycoflora). Wetensch. Meded. K.N.N.V. 167: 101 pp.
- Arnolds, E. 1984. Standaardlijst van Nederlandse macrofungi. Coolia 26 Suppl.: 362 pp.
- Jansen, E. & al. 1983. Over plukken en bescherming van paddestoelen. Overdruk uit Natura 1983; 7 pp.
- Winterhoff, W. & al. 1984a. Vorläufige Rote Liste der Grosspilze (Makromyzeten). Naturschutz Aktuell 1: 162-184.
- Winterhoff, W. & al. 1984b. Gefährdete Pilze in Baden-Württemberg. Beih. Veröff. Naturschutz Landschaftspflege Bad.-Württ. 40: 1-120.

BOEKBESPREKINGEN

SINGER, ROLF. *THE AGARICALES IN MODERN TAXONOMY*. 4e, volledig gereviseerde editie. Koeltz Scientific Books, Koenigstein. 1986. 981 pp. en 88 platen. Prijs DM 280,-.

Eind 1986 verscheen de 4e druk van de mondiale Plaatjeszwammenbijbel, Singer's "The Agaricales in modern taxonomy". Voor een boek van deze omvang is dat zeer snel, want de 3e druk stamt uit 1975.

Voor degenen die de vroegere drukken van Singer's boek niet kennen even een kleine uitleg. Je kunt met dit werk geen soorten determineren, maar wel ordes, families en genera - het is in feite een genus-monografie - en het behandelt de *Agaricales* van de gehele wereld. Van al deze taxa worden uitgebreide beschrijvingen gegeven en meestal wordt ook de onderlinge verwantschap besproken. De onderverdeling van de geslachten gaat tot de secties, soms zelfs subsecties en deze infragenerieke taxa worden kort gekarakteriseerd, terwijl onder elk daarvan een opsomming wordt gegeven van de ertoe behorende soorten (voorzover Singer ze kent of accepteert). Het boek is onmisbaar als men een goede indruk wil krijgen van het systeem van de *Agaricales* of als men families, genera, enz. wil vergelijken. Men moet zich echter wel voor ogen houden dat het gebaseerd is op de inzichten van slechts één persoon, ook al is dat dan de meest ervaren agaricoloog ter wereld.